

**ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALARNI
TIBBIYOTDAGI, IJTIMOIIY SOHADA, SIYOSIY-HUQUQIY VA MA'DANIY
SOHALARDAGI TUSHUNCHALARI.**

Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi

Alfraganus Universitety Pedagogika fakulteti,
Defektologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi.

Utbasarova Umida Mexmanovna

Alfraganus Universitety Pedagogika va Psixologiya
kafedrasi o'qituvchisi.

Annotatsiya: Alohida yordamga muhtoj bolalarni tibbiyotda, ijtimoiy

sohada, siyosiy-huquqiy va ma'daniy sohalarda alohida e'tibor. Ushbu sohalarda alohida yordamga muhtoj qatlamini har tomonlama qo'llab-quvvatlash.

Kalit so'zlari: tibbiy yordam, alohida ta'limga muhtoj bolalarni

ijtimoiylashuvi, siyosiy-huquqiy erkinliklari, ta'lim jarayoni, inklyuziv ta'lim, pedagoglarning o'rni, ota-ona va pedagoglarning o'zaro hamkorligi, alohida yordamga muhtoj bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash.

Аннотация: Медицинская и социальная помощь детям с особыми потребностями. Особое внимание в сферной, политической, правовой и культурной сферах оказывать всестороннюю поддержку слоям населения, нуждающимся в специальной помощи в сферах поддерживать.

Ключевые слова: медицинская помощь, дети с особыми образовательными потребностями. Социализация, политические и правовые свободы, образовательный процесс, инклюзивный образование, роль педагогов, взаимодействие родителей и педагогов

сотрудничество, психологическая поддержка детей, нуждающихся в специальной помощи поддерживать.

Abstract: Medical and social assistance to children with special needs. Special attention in the spheral, political, legal and cultural spheres provide comprehensive support to segments of the population in need of special assistance in the areas of support.

Key words: medical care, children with special educational needs socialization, political and legal freedoms, educational process, inclusive education, role of pedagogues, interaction between parents and pedagogues cooperation, psychological support for children in need of special assistance support.

Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev “Biz yoshlarga doir davlat siyosatini hech og‘ishmasdan, qat’iyat bilan davom ettiramiz. Nafaqat davom ettiramiz, balki bu siyosatni eng ustuvor vazifamiz sifatida bugun zamon talab qilayotgan yuksak intellektual va ma’naviy salohiyatga ega bo‘lib, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sh kelmaydigan insonlar bo‘lib kamol topishi, baxtli bo‘lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz”- deb ta’kidlab o‘tganlar. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 3-fevraldagi “2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasini “Yoshlarni qo‘llab-

quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili”da amalga

oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida” gi PF-6155-sonli Farmoni. Shavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”. Toshkent. - M: “O‘zbekiston”. 2016.- B.120.

Maktabgacha ta’lim, umumiy o‘rta ta’lim ta’limda tahsil oluvchi

Bolalarning fiziologik, ijtimoiy, psixologik, ma'naviy holatini, mazkur yosh davriga xos bo'lgan xususiyatlarni inobatga olgan holda yondashish bolaning shaxsiy kamolotga erishishiga zamin yaratadi. Hozirgi kunda Respublikamizda alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar va o'smirlar ta'limi, ularning nuqson turlari va uning darajalarini inobatga olgan holda maxsus ta'limning yo'nalishlari (aqli zaif, ruhiy rivojlanishi

sustlashgan, nutqida, ko'rishida va eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar) bo'yicha korreksion ta'lim tashkil etilgan.

Sog'lom bolani alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar bilan

uyg'unlashtirilishi maxsus ta'limni keng qamrovda qayta ko'rishning boshlang'ich nuqtasi bo'lib xizmat qilishi kerak. O'zbekistonda inklyuziv ta'limning dolzarbligi shundaki alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalarning yengil darajalilari ham maxsus maktablarda ta'lim olib kelayotganligidir. Ular maktabgacha ta'lim, umumta'lim maktablarida sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda ta'lim tarbiya olsalar jamiyatga tezroq integratsiyalashib, ijtimoiylashib keta oladilar. Shuni ta'kidlash zarurki, inklyuziv ta'lim sharoitida bola sog'lom tengdoshlari orasida bo'lib oiladan ajralmagan holda ta'lim-tarbiya olishga erishadilar. Shuningdek alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalarning maktabgacha ta'lim, umumta'lim tizimida ta'lim olishining afzalligi shundaki ta'limga sarflanadigan sarf harajat maxsus ta'limga nisbatdan kamayadi. Inklyuziv ta'lim (ingliz tilidan olingan bo'lib, inclusive, inclusion uyg'unlashmoq, uyg'unlashtirish, qamrab olmoq, qamrab olish ma'nolarini bildiradi.) Nogiron va sog'lom bolalar o'rtasidagi to'siqlarni bartaraf etish, maxsus ta'limga muxtoj bolalar, (ayrim sabablarga ko'ra nogiron bo'lgan) o'smirlar rivojlanishida uchraydigan nuqsonlar yoki iqtisodiy qiyinchiliklardan qat'iy nazar ijtimoiy hayotga moslashtirishga yo'naltirilgan umumta'lim jarayoniga qo'shishni ifodalovchi ta'lim tizimidir. Tibbiyot xodimlari alohida yordamga muhtoj bolalarning ruhiy

asab holatini tekshiradi zarurat bo'lganda davolash muolajalarini tavsiya etadi. Korreksion-pedagogik ta'lim jarayonida tibbiyot xodimlari bolalar sog'ligini nazorat qiladi hamda aqliy va jismoniy yuklamalarning me'yorini belgilaydi. Tibbiyot xodimlari bolalarning somatik va ruhiy salomatligini saqlash yuzasidan ota-onalarga maslahat beradi va boshqa

mutaxassislar bilan xamkorlikda ularni sog'lomlashtirish ishlarini olib boradi. Ta'lim dargohlari psixologlari har bir bolaning psixik salomatligini himoyalash, psixik rivojlanishidagi kamchiliklarni bartaraf etish, psixoprofilaktik hamda psixokorreksion ishlarni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalarni bajaradi: - bolalarni individual rivojlantirish (oilada va inklyuziv ta'lim sharoitida ta'lim berish) dasturlarini tuzish; - bolalar bilan guruhlarda mashg'ulotlar olib borish; - bolalarni doimiy ravishda psixologik-pedagogik jihatdan o'rganish va ularni tarbiyalash bo'yicha ota-onalarga maslahatlar berish. - har bir bolaga individual psixologik xususiyatlaridan kelib chiqib psixologik korreksion ishlarni olib borish; - alohida ta'limga muhtoj bolalar maktabgacha ta'lim, maktabga moslashish jarayonida psixologik ko'mak berish; - kuzatish, suhbat, savol-javob anketalardan hamda metodikalardan foydalanib bolaning qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish;- bolalarning individual xususiyatlaridan kelib chiqqan holda ushbu ma'lumotlarni

pedagog va ota-onalariga ulashish. Bolaning shaxs sifatida rivojlanishiga, uning ijtimoiylashuviga xizmat qiladigan asosiy oila va oiladagi shaxslararo munosabatlardir. Shu bois bola tarbiyasi va ta'limi samaradorligi to'g'ridan-to'g'ri ota-onalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi darajasi bilan belgilanadi. Bu ularning o'z farzandlari rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari, aqliy rivojlanish sifatining asosiy xususiyatlari va ularning yosh me'yorlariga muvofiqligi va hissiy-ijobiy ijtimoiy roli hisoblanadi. Alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bola ko'proq

mehaniq ishni, bir xil parvarish va nazoratni talab qiladi va boladan javob, quvonchli qoniqish juda kam bo'lib, bu bir tomonlama charchoqqa olib keladi. Biz oilada majburiyatlarni bo'lishishga harakat qilishimiz natijasida esa bunday bolalar

jamiyatda o'z o'rinlarini topishlari kerak. Alohida ta'lim ehtiyojli bolalarga ta'lim-tarbiya berishda ota-ona va o'qituvchining teng hamkorlikda ish olib borishlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ota-onalar o'z farzandlarini tarbiyalashga harakat qilishadi, uning asabiylashuvidan, egosentrizmdan, ijtimoiy va aqliy

infantilizmdan qochib, unga tegishli mashg'ulotlar, keyingi ish uchun kasbga yo'naltirish berishadi. Bu ota-onalarning pedagogik, psixologik, tibbiy bilimlarining mavjudligiga bog'liq, chunki bolaning moyilligini, uning nuqsoniga munosabatini, boshqalarning munosabatiga bo'lgan qarashlarini aniqlash va baholash, unga ijtimoiy moslashishda yordam berish, o'zini-o'zi anglashni maksimal darajaga ko'tarish uchun maxsus bilim kerak.

Xulosa: Xulosa qilib bolaning boshqa bolalardan kam emasligi, uning ham o'ziga yarasha qobiliyati va iste'dodi bor ekanligini yuzaga chiqaruvchi ta'limiy va tarbiyaviy usullardan foydalanish juda muhim. Shuni alohida ta'kidlab o'tish kerak-ki, pedagoglar boladagi iste'dodni ko'ra bilishi kerak. Uning kamchiliklarini bartaraf etish uchun boladagi qobiliyat va imkoniyatdan samarali va oqilona foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim berishning samarali usullaridan foydalanishda alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolaning bilim darajasi va imkoniyatlarini e'tiborga olinadi. Bunday yondoshuvlar alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan boladagi qo'rqish, tortinchoqlik kabi hislatlarni bartaraf etishga yordam beradi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1.M. Kasimova Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi o'quvchilarni kasb- hunarga yo'naltirish va psixologik – pedagogik Respublika tashxis markazi inklyuziv ta'lim laboratoriyasi metodistlari.

2.S. Mo'minov Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik – pedagogik Respublika tashxis markazi inklyuziv ta'lim laboratoriyasi metodistlari.

3.G. Alimova   Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik – pedagogik Respublika tashxis markazi inklyuziv ta'lim laboratoriyasi metodistlari

4.Sh. Axmedova   Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik – pedagogik Respublika tashxis markazi inklyuziv ta'lim laboratoriyasi metodistlari.